

Liikunnallisen seniori/vammaispassin käyttöönotto

Sivla 18.06.2025 § 84
2196/12.04.01/2024

Valmistelu: vapaa-aikapalvelupäällikkö Katja Pohjoismäki, p. 040 571 6556, hyvinvointikoordinaattori Tiina Riihinen, p. 050 384 8523

Kaupunginhallitus on antanut kokouksessaan 2.12.2024 § 238 ohjeen sivistystoimialalle valmistella senioripassin käyttöönotto siten, että passi on käytössä 1.1.2026 alkaen. Passin valmistelussa tulee huomioida yhdenvertaisuusperiaatteen toteutuminen. Valmistelussa tulee ottaa kantaa myös passin hintaan ja siihen, minkä ikäisenä passin voi hankkia.

Kaupunginhallituksen päätöksen mukaan passi toteutetaan kahden vuoden kokeiluna, jonka jatkosta päätetään v. 2028 talousarviota valmisteltaessa. Valmisteluohjetta antaessa kaupunginhallitus päätti myös, että passi sisällytetään sivistystoimialan hinnastoon ja sen käyttö on mahdollista Jämsän kaupungin ylläpitämässä uimahallissa ja kuntosaleissa. Päätöksen mukaan talousohjelmasta poiketen mahdollista tulojen vähentymistä ei tarvitse kattaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulta sekä Kuntaliitolta on pyydetty helmikuussa 2025 ohjausta ja neuvontaa yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisesta liikunnallisen senioripassin käyttöönotossa. Ohjausta on pyydetty aloitteen mukaisella ikärajalinjauksella 65 vuotta. Arviota ja näkemystä on pyydetty siitä, miten yhdenvertaisuusvaltuutettu ja Kuntaliitto arvioivat yhdenvertaisuuden toteutuvan ratkaisussa, jossa nykyisin samaan lipputuotekategoriaan kuuluvien osalta yhtäältä etuus myönnettäisiin ainoastaan 65 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille ja toisaalta tätä nuoremmat vammaiset henkilöt ja henkilöt, joilla invalideetti olisivat etuuden ulkopuolella.

Arviota ja näkemystä on pyydetty myös tilanteeseen, jossa iältään nuoremmat työssäkäyvät tai esimerkiksi muuhun ohjattuun toimintaan osallistuvat alle 65-vuotiaat vammaiset henkilöt ja henkilöt, joilla invalideetti eivät ole mahdollisuudessa etuutta käyttää, jos etuus kohdennetaan myös näille ryhmille. Ohjaus- ja neuvontapyynnöissä oli kerrottu, että etuus olisi käytettävissä uimahallilla arkisin (ma-pe) klo 16.00 saakka.

Vammaisten henkilöiden ja henkilöiden, joilla invalideetti lisäksi uimahallissa samaan lipputuotekategoriaan kuuluvat muut ryhmät (varusmiehet, työttömät, yli 5-vuotiaat lapset ja opiskelijat) ovat myös jäämässä etuuden ulkopuolelle. Jämsän kaupunki pyysi yhdenvertaisuusvaltuutetun sekä Kuntaliiton arviota ja näkemystä myös näitä ryhmiä koskevana.

Kuntaliiton vastaus ohjaus- ja neuvontapyyntöön saatiin 27.2.2025 ja tarkentavaan kysymykseen vastaus saatiin 27.3.2025.

Kuntaliiton vastauksessa todettiin, että yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 9§ pykälän mukaan on mahdollista toteuttaa positiivista erityiskohtelua. Lain ko. kohdassa mainitaan, että ”Sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.” Vastauksessa todetaan myös, että erilaiset seniorikortit ovat suosittuja tapoja kannustaa ikäihmisiä liikkumaan. Kuntaliitossa katsotaan, että senioripassin käyttöönotossa kyseessä olisi senioreiden positiivinen erityiskohtelu eikä kyseessä olisi syrjivä käytäntö. Tilanne, jossa kohdellaan ikäihmisiä paremmin kuin muita ryhmiä, ei aiheuta syrjintäperustetta, jos muille ryhmille ei esim. vastaavasti nosteta saman palvelun hintoja.

Kuntaliitto nostaa kuitenkin vastauksessaan yhdenvertaisuuden näkökulmasta esiin huolen erityisesti suhteessa vammaisiin henkilöihin. Kaupunkia kehoitetaan pohtimaan, miksi juuri seniorit olisivat oikeutettuja näin suureen alennukseen vammaisiin henkilöihin verrattuna. Kuntaliitto kehottaa myös hallinnollisesta näkökulmasta pohtimaan asian valmistelun yhteydessä samalla kertaa, tulisiko vammaisten henkilöiden osalta tarjota saman suhteisia alennuksia kuin ollaan tarjoamassa senioreille. Näin olisi mahdollista toteuttaa asia kokonaisuudistuksena.

Kuntaliitossa katsotaan, että muut alennusryhmät (varusmiehet, työttömät, yli 5-vuotiaat lapset ja opiskelijat), eivät ole näin vahvasti verrattavissa senioreihin kuin vammaiset henkilöt. Näiden ryhmien positiivinen kohtelu perustunee ennemmin oletettuun taloudelliseen asemaan. Näitä ryhmiä tulee kuitenkin kohdella ryhmän sisällä yhdenvertaisesti. Kaupunki voi halutessaan hyvinvoinnin edistämisen kannalta jatkossakin tarjota erilaisia alennuksia näille ryhmille huolimatta mahdollisesta seniorikortista.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta saatiin vastaus esitettyyn pyyntöön 30.5.2025. Vastauksessa todetaan, että yhdenvertaisuuslain 11 §:n mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Lisäksi yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää (nk. positiivinen erityiskohtelu). Yhdenvertaisuuslain samaan kohtaan viitattiin myös Kuntaliiton vastauksessa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston erityisasiantuntijan vastauksessa kehoitetaan liikunnallisen passin käyttöönotosta päätettäessä perustelemaan, mihin oikeuttamisperusteisiin liikuntapassilla pyritään.

Vammaisneuvosto on käsitellyt kokouksessaan 5.2.2025 § 2 kaupunginhallituksen päätöstä sivistyslautakunnalle annetusta ohjeesta valmistella senioripassin käyttöönotto 1.1.2026 alkaen siten, että valmistelussa on huomioitu yhdenvertaisuusperiaatteen toteutuminen.

Vammaisneuvosto pitää tärkeänä, että vammaisten ja invalidien osalta otetaan käyttöön 1.1.2026 samanalaiset edut kuin senioripassin käyttäjille.

Kuntaliitolta ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistosta saadun neuvonnan ja ohjauksen sekä vammaisneuvoston kokouspäätöksen (5.2.2025 § 2) vuoksi esitetään liikunnallisen senioripassin laajentamista koskemaan myös vammaisia ja invalideja.

Vanhusneuvoston aloitteessa on esitetty senioripassin ikärajaksi 65 vuotta. Jämsän kaupunki on aiemmin tukenut ikäihmisten uimahallin käyttöä tarjoamalla viikoittaisen maksuttoman uimahallikäynnin 75 vuotta täyttäneille kuntalaisille. Käytäntö päättyi vuoden 2023 lopulla. Aloitteen ja aiemman käytännön välillä on ikäperusteista eroa. Uuden passin käyttöönotossa esitetäänkin aloitteessa esitetyn ja aiemman käytännön välimuotoa eli 70 vuoden ikää ikäperusteisen passin hankinnalle. Vammaisten ja invalidien osalta passi kohdentuu kaikenikäisille.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston ohjauksessa todetaan, että päätöksessä passin käyttöönotosta, asiaa on syytä perustella, mihin oikeuttamisperusteisiin passilla pyritään. Yhdenvertaisuuslaki § 11 säättää erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteista: erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain 9 §: ja 11 §:n säädöksiin perustuen seniori/vammaispassin käyttöönotto perustuu seuraaviin seikkoihin: Passin käyttöönotolla toteutetaan samanaikaisesti kokonaisuudistus. Vammaisten henkilöiden ja henkilöiden, joilla invalideetti kohdalla edellytetään EU-vammaiskorttia, jotta vältetään asiakaspalvelutilanteissa tarpeettomilta yksityisyyden suojan piirin kuuluvien asioiden selvittelyiltä. Senioreiden osalta ikäraja voidaan asettaa, koska kyseessä on kaupungin omaan harkintaan ja vapaaehtoisuuteen perustuva etuus. Samanaikaisesti uimahallin ja kuntosalien lipputuotteissa säilyy eläkeläisten jne. edullisempi lipputuote.

Käyttöönotto perustuu ikääntyvien ja vammaisten henkilöiden terveyden ja toimintakyvyn ylläpitämiseen tähtäävään toimintaan kannustamisella seuraavasti:

Säännöllinen liikunta oheistoimintoineen tuottaa useita myönteisiä vaikutuksia kohderyhmän fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä toimintakykyyn. Liikunnan tehosta on olemassa vahvaa näyttöä monien pitkäaikaissairauksien ehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa. Seniori- ja vammaispassin tarkoituksena on kannustaa kohderyhmää säännöllisempään ja liikkumissuosituksien täyttävään fyysiseen aktiivisuuteen, josta on terveyden, hyvinvoinnin ja itsenäisen toimintakyvyn kannalta enemmän hyötyä kuin satunnaisesta liikunnan harrastamisesta.

Yhdenvertaisuuslain lisäksi passin käyttöönotolle on löydettävissä perusteita myös muusta lainsäädännöstä. Kuntia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen velvoittaa kuntalaki (410/2015), jonka 1 §:n mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää palvelunsa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 § edellyttää, että kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Kunnalla on ensisijainen vastuu tästä tehtävästä siltä osin kuin se liittyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.

Seniори/vammaispassin käyttöönotto liittyy kiinteästi myös liikuntalain (390/2015) 2 §:n tavoitteisiin, jotka koskevat eri väestöryhmien liikunta- ja harrastusmahdollisuuksien edistämistä, väestön hyvinvoinnin ja terveyden tukemista, fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa.

Vammaisten henkilöiden osalta passin käyttöönotto tukee myös YK:n vammaissopimuksen (CRPD) tavoitteita, jonka Suomi on ratifioinut vuonna 2016. Sopimus velvoittaa valtiot ja kunnat edistämään vammaisten henkilöiden tosiasiallista yhdenvertaisuutta, osallistumista ja esteettömyyttä. Liikunnallinen passi voidaan katsoa erityistoimeksi, joka on tarpeen vammaisten henkilöiden tosiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi ja osallistumisen mahdollistamiseksi.

Koska terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitäminen on merkittävää sekä ikääntyneiden että vammaisten henkilöiden elämänlaadun kannalta – ja samalla yhteiskunnan kustannusten hillitsemiseksi – on liikuntapassin käyttöönotto perusteltua positiivisena erityiskohteluna kyseisille kohderyhmille. Passin käyttöönotto tukee kunnan lakisääteistä tehtävää edistää asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia.

Kuntaliiton ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston vastaukset ovat oheisaineistona.

Liikunnallisen seniори/vammaispassin käyttöönottoon liittyen esitetään seuraavaa:

1. Liikunnallinen seniори/vammaispassi toteutetaan kahden vuoden kokeiluna 1.1.2026-31.1.2.2027. Passin jatkossa päätetään v. 2028 talousarviota valmisteltaessa. Passin käyttöä ja toimintatapaa arvioidaan jo v. 2026 tilinpäätöksessä.
2. Passin voi hankkia sinä vuonna, kun Jämsän kaupungin asukas täyttää 70 vuotta. Ikä ja kotikunta tulee todentaa passin ostohetkellä.

3. Kaikenikäiset jämsäläiset vammaiset henkilöt ja henkilöt, joilla invalideetti voivat hankkia passin esittämällä EU-vammaiskorttinsa kassalla. Maksullinen EU-vammaiskortti haetaan KELASTA (hinta 2.6.2025 10 €).
4. Passi on henkilökohtainen.
5. Liikunnallisen seniori/vammaispassin hinta on kokeilun aikana 70 euroa. Lisäksi asiakkaan tulee maksaa kertaluonteisesti hinnaston mukainen asiakaskorttimaksu (8,20€ 1.1.2025 alkaen). Asiakaskorttimaksun hinnan mahdollinen korotus otetaan huomioon seniori/vammaispassissa.
6. Passi on voimassa yhden (1) vuoden ostohetkestä eteenpäin. Mikäli passin käyttö ei jatku kahden (2) vuoden kokeilujakson jälkeen, päättyy vuonna 2027 hankittujen passien käyttöaika viimeistään 30.6.2028.
7. Passin johdosta ei käyttöön oteta muita passiin liittyviä lipputuotteita esim. passi kuutta (6) kuukautta varten jne.
8. Passia voi käyttää uimahallilla sekä Länkipohjan ja Kuoreveden kuntosaleilla. Passi ei oikeuta osallistumaan ko. liikuntapaikoissa työväenopiston järjestämiin ohjattuihin liikuntaryhmiin ilman kurssimaksun maksamista.
9. Passi on käytettävissä uimahallilla arkisin talvikaudella tiistaista perjantaisin ja kesäkaudella maanantaista perjantaisin klo 16.00 saakka. Passi ei ole voimassa arkipyhäisin.
10. Länkipohjan ja Kuoreveden kuntosalien käyttöaikaa ei rajoiteta vaan ko. kuntosalit ovat käytettävissä aina kuntosalien aukioloaikoina pois lukien kuntosalien varatut vuorot.
11. Passi hankitaan uimahalli Koskikaran kassalta.
12. Länkipohjan ja Kuoreveden kuntosalien käytön mahdollistavan henkilökohtaisen ovikoodin saa asioimalla kaupungin neuvonnassa (Keskuskatu 2-4, Jämsä).
13. Passin edullisuudesta johtuen ostettua passia ei voi palauttaa, maksua ei hyvitetä eikä maksuun voi yhdistää muita etuja.
14. Uimahallin ja kuntosalien mahdollisia huolto- ja kunnossapidon vaatimia sulkuaikoja tai uimahallin kesäsulku-aikoja ei hyvitetä passin hinnassa.

Liikunnallisesta seniori/vammaispassista tehdään ulkonäöltään uimahallin asiakaskortista poikkeava kortti, joka nimetään Lupa liikkua –seniori- ja vammaispassiksi. Tällöin passi erottuu uimahallin tavanomaisesta asiakaskortista ja passin käyttö on sujuvaa uimahallin kassalla sekä kaupungin neuvonnassa.

Toimivalta, johon päätös perustuu:

Kaupunginhallituksen päätös 2.12.2024 § 238

31 § Lautakuntien ja liikelaitosten johtokunnan tehtävät ja yleinen toimivalta, kohta 5) maksuista, taksoista ja hinnoitteluperusteista päättäminen

Ehdotus

Sivistystoimenjohtaja Leena Kilpeläinen

Sivistyslautakunta päättää ottaa Lupa liikkua -seniori- ja vammaispassin käyttöön ajalle 1.1.2026-31.12.2027 esittelytekstissä todetuin ehdoin.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.